

ठूली भेरी नगरपालिका

विपद व्यवस्थापन कोष संचालन तथा व्यवस्थापन

कार्यविधि - २०७५

प्रस्तावना:

नेपाल प्रकोपका दृष्टिले बहु जोखिमयुक्त क्षेत्र हो । मुख्यतया नेपालमा बाढी, पहिरो, डुबान, भुकम्प, चट्याङ, आगलागी, शीतलहर, हिमताल विष्फोट, हिमपहिरो आदि प्रकोप बाट बर्षे ठूलो जनधनकने क्षती हुने गरेको छ ।

नेपाल भुकम्प र बाढी बाट क्षती पुग्ने देशहरु मध्ये अत्यन्त जोखिमयुक्त स्थानमा पर्दछ भने पहिरो मृत्युदर सूचकमा नेपाल विश्वमा दश राष्ट्र मध्ये एक र दक्षिण एशियामा सबै भन्दा उच्च जोखिम भएको मुलुक हो । अव्यवस्थित बसाइसराइ, जंगलको फडानी तथा अतिक्रमण, परम्परागत कृषि प्रणाली, जनसंख्याको बढ्दो चाप, अव्यवस्थित सडक निर्माण तथा आम मानिसमा जनचेतनाको कमी का कारणले आगलागी, बाढी, पहिरो, माहामारी, भूडानपखाला, भोकमरी भुकम्प जस्ता प्राकृतिक विपत्तिमा परी हजारौ मानिसहरुको मृत्यु हुने गरेको छ । ठूलीभेरी नगरपालिका वडा नं. एक, दुई र ८ साविक अमरपुर गाविस, वडा नं. ५, ६, र ७ साविक सुभाड र भारपा गाविस पहिरो प्रभावित वडाहरुमा रहेका छन भने वडा नं. १, २ र ४ जलविद्युत आयोजना प्रभावित क्षेत्र रहेका कारण पहिरो, बाढी र भुकम्प जस्ता विभिन्न प्रकारका प्राकृतिक विपद संभावित क्षेत्र रहेको छ । त्यसैगरी ठूली भेरी नगरपालिका वडा नं. ३ ७ र ९ उच्च बाढीको जोखिममा रहेको छ । प्राकृतिक विपद बाट ज्यू, ज्यान र धन सम्पतीको क्षति हुन्छ । साथ साथै भौतिक संरचनामा क्षति हुनाले यस नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक विकासमा समेत नकारात्मक प्रभाव पर्न जान्छ ।

यस्ता आर्थिक सामाजिक, मानवीय तथा भौतिक संरचनाहरुको क्षतिलाई न्युनिकरण गर्न हेतु नेपालको संविधानको अनुसूची ८ मा दिएको एकल अधिकार तथा स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ३ दफा ११ उपदफा (२) नं. को (६) बमोजिम विपद व्यवस्थापन कोष संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०७५ तयार गरी यस ठूलीभेरी नगरपालिकाले लागू गरेको छ ।

परिच्छेद -१

संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

१.१ यस कार्यविधिको नाम (विपद व्यवस्थापन कोष संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०७५) रहेको छ ।

१.२ यो कार्यविधि नगरकार्यपालिका बाट स्वीकृत भएको मिति देखि लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा :

विषय र प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,

- क) कार्यविधि भन्नाले विपद व्यवस्थापन कोष संचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०७५ भन्ने बुझ्नुपर्छ ।
- ख) कोष भन्नाले विपद व्यवस्थापन कोष संचालन तथा व्यवस्थापन कोष भन्ने बुझ्नुपर्छ ।
- ग) व्यवस्थापन समिति भन्नाले विपद व्यवस्थापन कोष संचालन तथा व्यवस्थापन समिति बुझ्नुपर्छ ।
- घ) कार्यपालिका भन्नाले ठूली भेरी नगरपालिका नगर कार्यपालिका बुझ्नुपर्छ ।
- ड) विपद भन्नाले प्राकृतिक तथा मानवीय विपदलाई बुझ्नुपर्छ ।

३. कोष स्थापना :

३.१ विपद व्यवस्थापन कोष संचालन तथा व्यवस्थापन कोष नाम गरेको एक कोषको स्थापना हुनेछ ।

४. कोषको कार्यालय :

४.१ कोषको सचिवालय नगर कार्यपालिकाको कार्यालयमा रहनेछ ।

परिच्छेद- २

कोषको अवधारण लक्ष्य उद्देश्य र नीति

५. कोषको अवधारणा :

ठूली भेरी नगरपालिकामा हुने सबै प्रकारका प्राकृतिक तथा मानव सृजित विपद तथा प्रकोप बाट प्रभावित व्यक्ति परिवार संघसंस्थाको संख्यामा कमी ल्याउन तथा आम जनमानसमा प्राकृतिक विपद बारे सचेतना अभिवृद्धि गर्दै विपद बाट हातपात हुनेको संख्या न्यूनीकरण गर्न, पिडित परिवारको पहिचान गरी राहत सहयोग पुऱ्याउनु नै कोषको अवधारण हुनेछ ।

६. लक्ष्य

प्राकृतिक तथा मानव सृजित विपद प्रकोपमा परेका परिवार संघसंस्थाहरूलाई राहत तथा पुनःस्थापना सहयोग पुऱ्याउने, विपद जोखिम व्यवस्थापन कृयाकलापको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गर्दै विपद व्यवस्थापनको क्षमतामा अभिवृद्धि गरी मानवीय तथा भौतिक क्षतिमा कमी ल्याउनु यस कोषको लक्ष्य रहेको छ ।

७. उद्देश्य :

कोषका उद्देश्यहरू देहायबमोजिम हुनेछन् :

७.१ विपद पिडितको उद्दार तथा पुनःस्थापनाका लागि जिल्ला, प्रदेश तथा संघ स्थित सबै कार्यालय संघसंस्थाविच समन्वय गर्नुका साथै जनसहभागिता जुटाउन पहल गर्ने ।

७.२ विपदका दृष्टिकोणले नगरपालिकाका जोखिमपूर्ण क्षेत्रहरूको पहिचान गरी विपद रोकथाम तथा विपद जोखिम व्यवस्थापनका लागि भौतिक तथा चेतनामुलक कार्यक्रम गर्ने ।

७.३ विपदबाट हुन सक्ने जोखिमलाई न्यून गर्न नीतिगत तथा संस्थागत सुधार गर्ने ।

७.४ विपद पिडितको आधारभुत आवश्यकता परिपुर्तिका लागि क्षतिको मुल्याङ्कनका आधारमा तत्काल राहत उपलब्ध गराई सहयोग गर्ने ।

७.५ भवन तथा पुर्वाधार निर्माण कार्य प्रारम्भ गर्दा वातावरणमैत्रि तथा भवन निर्माण आचार संहिता बमोजिम गर्ने गराउने ।

७.६ स्थानीय विपद जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका २०६८ द्वारा निर्देशित विपद जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमामा जोड दिने ।

७.७ विपद बाट हुन सक्ने मानवीय तथा भौतिक क्षतिको न्यूनीकरणका लागि नगरपालिकाको क्षमता विकास गर्ने ।

७.८ विपद व्यवस्थापनको क्षेत्रमा काम गर्ने सबै निकायहरुको विच समन्वय गर्ने ।

७.९ विपदबाट पिडित व्यक्तिहरुलाई तत्काल उद्दार तथा राहत सहयोगका लागि कोषको व्यवस्था गर्ने ।

७.१० विपद व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण, भवन निर्माण व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रचलित कानुन बमोजिम गर्ने गराउने ।

८. नीति

८.१ विपद पिडितको तत्काल उद्दार गर्ने ।

८.२ विपद पिडितलाई उद्दार पछि राहत सहयोग उपलब्ध गराउने ।

८.३ विपद पिडितहरुलाई पहिचान गरी तत्काल पुनःस्थापनाको लागि सहयोग पुऱ्याउने ।

८.४ विपद पिडितहरुलाई लागि सहयोग उपलब्ध गराउनका लागि सम्बन्धित सबै निकायहरुका विच समन्वय गर्ने ।

८.५ स्थानीय तहमा भवन निर्माण आचारसंहिता बमोजिम भौतिक संरचना निर्माण गर्ने गराउने तथा स्थानीय तहमा विपद जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने ।

परिच्छेद-३

कोषको व्यवस्थापन तथा सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था

९. कोषको व्यवस्थापन तथा सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था

९.१ कोषको लक्ष्य तथा उदेश्यहरु प्राप्तिका लागि देहायबमोजिमको व्यवस्थापन समिति गठन हुनेछ :

क) नगर प्रमुख

अध्यक्ष

ख) नगर उपप्रमुख

सदस्य

ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वा निजले तोकेको प्रतिनीधि

सदस्य

घ) नेपाल प्रहरी, नेपाली सेना तथा सशस्त्र प्रहरीका स्थानीय प्रमुख	सदस्य
ड) वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन समितिका संयोजक	सदस्य
च) रेडकस सोसाइटी नगरपालिका शाखा हेर्ने संयोजक	सदस्य
छ) नेपाल पत्रकार महासंघ नगरपालिका संयोजक	सदस्य
ज) योजना अनुगमन तथा प्रशासन शाखा प्रमुख नगर कार्यपालिकाको कार्यालय	सदस्य सचिव

९.२ व्यवस्थापन समितिको बैठक सामान्यतया वर्षमा ३ पटक बस्नेछ ।

९.३ बैठकको आव्हान समितिको अध्यक्षले गर्ने छ भने सदस्य सचिवले बैठक बोलाउने छ ।

९.४ आवश्यकता अनुशार व्यवस्थापन समितिको बैठक जुनसुकै समयमा पनि बोलाउन सकिनेछ ।

९.५ व्यवस्थापन समितिको सम्पूर्ण सदस्य संख्याको कम्तीमा पचास प्रतिशत सदस्य उपस्थित भएमा बैठकको गणपुरक संख्या पूरा भएको मानिनेछ ।

९.६ बैठकको निर्णय अध्यक्ष द्वारा प्रमाणित गर्नुपर्ने छ ।

१०. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार

१०.१ विपद व्यवस्थापन कोष संचालन तथा व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछन् ।

क) विपद व्यवस्थापनका लागि आर्थिक स्रोत जुटाउने,

ख) कोषको वार्षिक योजना तर्जुमा गरी नगरसभामा पेश गर्ने ,

ग) विपद सम्बन्धी चेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने ,

घ) विपदबाट पिडित व्यक्ति परिवार र संघसंस्थालाई तत्काल राहत उपलब्ध गराउने,

ड) विपदबाट पिडितका लागि पुनःस्थापनाको व्यवस्था गर्ने ,

च) वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम संचालन गर्दा वातावरणमैत्रि बनाउन समन्वयकारी भुमिका निर्वाह गर्ने ,

छ) विकास प्रकृत्यामा विपद जोखिम न्यूनीकरणलाई मुल प्रवाहीकरण गर्ने ,

ज) कोषका कार्यहरुको अनुगमन/सुपरीवेक्षण तथा प्रगति समिक्षा गर्ने ,

झ) स्थानीय तहका विपद जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी योजनाहरुको तर्जुमा र कार्यान्वयन गराउदै विपद जोखिम व्यवस्थापन लाई संस्थागत गरी विपद उत्थानसिल समाजको निर्माण गर्ने ।

११. अध्यक्षका काम, कर्तव्य र अधिकार :

अध्यक्षका काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ,

- क) बैठकको अध्यक्षता गर्ने ,
- ख) बैठक बोलाउन सचिवलाई निर्देशन दिने ,
- ग) बैठकमा प्रतिवेदन पेश गर्ने, प्रस्ता पेश गर्ने गराउने ,
- घ) समितिका सदस्यहरुलाई कामको बाँडफाँड गर्ने तथा कामको आवश्यक समन्वय गर्ने ,
- ङ) कोषको वित्तिय श्रोत जुटाउने र परिचालन गर्ने गराउने ,
- च) कोषका निर्णयहरु सार्वजनिक गरी पारदर्शीता कायम गराउने ,
- छ) कोषको बैठक सहभागितात्मक रुपमा गराउने,
- ज) कोषका तर्फबाट अन्य निकायमा प्रतिनिधित्व गर्ने गराउने ,
- झ) कोषका तर्फबाट अन्य निकाय, संघ /संस्था संग सम्झौता गर्नुपर्ने भए गर्ने गराउने ,
- ञ) कोषको योजना तर्जुमा तथा सो को स्वीकृती गर्न गराउन आवश्यक कारवाही गर्ने गराउने
- ट) कोषको कामको अनुगमन मुल्याङन गर्ने गराउने

१२. सदस्य सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार :

कोषको सदस्य सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ :

- क) अध्यक्षको आदेशानुसार बैठक बोलाउने, अध्यक्ष सँग सल्लाहामा छलफलका विषयवस्तुहरु तयार गरी निर्णयार्थ बैठकमा पेश गर्ने ।
- ख) बैठकको निर्णय लेख्ने, कोषका सबै कागजातहरु जिम्मा लिने,
- ग) कोष सँग सम्बन्धित सुचनाहरु, तथ्याङ्क तथा अभिलेख अध्यावधिक गर्ने,
- घ) अध्यक्षले तोकेका अन्य कार्यहरु गर्ने ,
- ङ) कोषका प्रशासनिक तथा अन्य दैनिक कार्यहरु गर्ने ,
- च) कोषका कार्यक्रम तर्जुमा स्वीकृती र कार्यान्वयन गर्न आवश्यक कारवाही गर्ने ,
- छ) कार्यक्रमहरुको अनुगमन गर्ने गराउने ,
- ज) कोषको चलअचल सम्पत्तिको संरक्षण गराउने ।

१३. सदस्यको काम कर्तव्य र अधिकार :

कोषको सदस्यको काम कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजि हुनेछ :

- क) बैठकमा उपस्थित भई छलफलमा सक्रियतापूर्वक भाग लिने ,

- ख) अध्यक्षको काममा सहयोग पुऱ्याने,
- ग) तोकिएको जिम्मेवारीलाई पुरा गर्ने,
- घ) बैठकमा निर्णयमा पुग्न मतदान गर्न पर्ने भए मतदान गर्ने,
- ङ) अध्यक्षले तोकैका अन्य दायित्व निर्वाह गर्ने,
- च) कोषका कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्न सहयोग ।

परिच्छेद-४

आर्थिक तथा प्रशासनिक व्यवस्था

१४. कोषको वित्तिय व्यवस्थापन

१४.१ कोषको वित्तिय व्यवस्थापन

- क) नगरसभा बाट विपद व्यवस्थापन कोषका लागि वार्षिक रुपमा विनियोजन हुने रकम,
- ख) अन्य स्थानीय तह बाट प्राप्त हुने रकम,
- ग) दातृ निकाय परियोजना गैर सरकारी संस्था बाट प्राप्त हुने रकम
- घ) कोष लाई सेवा शुल्क बाट प्राप्त हुने रकम
- ङ) कोषलाई अन्य विभिन्न स्रोत हरु बाट प्राप्त हुने रकम
- च) संघीय सरकार, प्रदेश सरकार बाट प्राप्त अनुदान सहयोग हुने रकम ।

१४.२ कोषको रकम नेपाल राष्ट्र बैंक द्वारा क वर्गको इजाजत प्राप्त कुनैपनि बैंकमा छुट्टै खाता खोली जम्मा गरीने छ । कोषको संचालन नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र लेखापालको संयुक्त दस्तखत बाट हुनेछ ।

१४.३ कोषको लेखापरीक्षण प्रचलित कानुन बमोजिम हुनेछ ।

१५. कोषको आर्थिक व्यवस्था :

कोषको आर्थिक व्यवस्था यस कार्यविधीमा तोकिएकोबमोजिम र अन्य कुराको हकमा स्थानीय तहको आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी प्रचलित कानुन बमोजिम हुनेछ ।

१६. बर्जित गरिएको बारे :

कोषमा जुन प्रयोजनका लागि रकम प्राप्त भएको हो सो प्रयोजन बाहेक अन्य कार्यमा रकम खर्च गर्न बर्जित गरिएको छ ।

१६. बर्जित गरिएको बारे :

कोषमा जुन प्रयोजनका लागि रकम प्राप्त भएको हो सो प्रयोजन बाहेक अन्य कार्यमा रकम खर्च गर्न वर्जित गरिएको छ ।

१७. प्रशासनिक व्यवस्था :

कोषको प्रशासनिक तथा आर्थिक कारोबार नगरकार्यपालिकाको कर्मचारीहरु बाट नै संचालन गरीनेछ ।

१८. बैठक भत्ता :

कोषको व्यवस्थापन समितिको बैठकमा भागलिने पदाधिकारी सदस्यहरु तथा अन्य आमन्त्रितहरुलाई नगरकार्यपालिकाको निर्णयअनुसार भत्ता उपलब्ध गराइनेछ ।

१९. कार्यक्रम संचालन सम्बन्धी खर्च व्यवस्था :

१९.१ कोष बाट संचालन हुने कार्यक्रमहरु कोषले आफै वा अन्य सरकारी गैरसरकारी निकायसँग मिलेर संचालन गर्न सक्नेछ ।

१९.२ कोषले आफ्नो कार्यक्रम गैर सरकारी संघ संस्थाहरुको प्राविधिक सहयोग बाट संचालन गराउन सक्नेछ ।

१९.३ नगरपालिका भित्र प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपमा विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यक्रम अन्य कुनै निकाय द्वारा संचालन गरिन्छ भने उक्त कार्यक्रम संचालनको स्वामित्व नगर कार्यपालिका रहेको मानिनेछ ।

२०. राहत तथा उद्धार कार्य संचालन सम्बन्धी व्यवस्था :

नगरपालिकाका कुनै पनि वडामा विपद आइपरेका अवस्थामा देहायबमोजिमको व्यवस्थापन गरिनेछ :

क) विपद प्रभावित स्थानको पहिचान भई तत्काल उद्धार को व्यवस्था गरिने,

ख) उद्धार पछि विपद प्रभावित व्यक्ति, परिवार तथा संघ संस्थाहरुको वर्गीकरण गरी वडा कार्यालय मार्फत लगत राख्ने ,

ग) वडा समितिको बैठक द्वारा विपद प्रभावितहरुको सर्जिमिन मुचुल्का गराई राहत अनुदानका लागि वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन समितिमा सिफारिस गर्ने,

घ) वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन समिति बाट विपद व्यवस्थापन कोष संचालन तथा व्यवस्थापन समिति समक्ष राहत वितरणका लागि सिफारिस गर्ने ,

ड) यस खण्डमा जेसुकै लेखिएको भएतापनि यस सम्बन्धमा नगरकार्यपालिकाको निर्णय अन्तिम मानिनेछ ।

२१. विपद प्रभावित वर्गीकरण :

नगरपालिकामा आइपर्ने विपद बाट प्रभावितहरुको वर्गीकरण देहायबमोजिम हुनेछ :

क) प्रभावित

प्राकृतिक वा मानव सृजित विपद जस्तै भुकम्प, पहिरो, आगलागि आदि बाट सामान्य क्षति भएका व्यक्ति परिवार तथा संघ संस्थाहरु ,

ख) आशिक प्रभावित

प्राकृतिक वा मानव सृजित विपद बाट प्रभावित भएकाहरु जस्तै घरमा सामान्य क्षति भएका तर बस्न लायक, पहिरोले खेतबारी सामान्य क्षति पुऱ्याएका, आगलागी भई घर तथा मानव जन, चौपाया, पशुपंक्षीमा सामान्य भौतिक क्षति भएका ।

ग) अति प्रभावित

प्राकृतिक तथा मानव सृजित विपद बाट प्रभावित भइ जन धनको क्षति व्यहोरेका परिवारका सदस्यको मृत्यु भएका, बसोबास गर्ने घर एवं अन्य भौतिक पूर्वाधार नष्ट भएका, अड्ग भड्ग भई जिविकोपार्जनका लागि अन्य माथि आश्रित हुन पुगेका ।

२२. राहत वितरण व्यवस्थापन सम्बन्धी :

क) विपद प्रभावित क्षेत्र रहेको सम्बन्धित वडाको सिफारिस विपद प्रभावितहरुलाई बुदा नं. २१ (क)